

ФАКУЛЬТЕТ

студентів є лауреатами та дипломантами всеукраїнських та міжнародних професійних конкурсів. За межами нашої країни відомий фольклорний колектив «Червона калина» (кер. доц. Т.С. Левшенко).

На музично-педагогічному факультеті нині функціонують 4 кафедри: *МЕТОДИКИ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПІВІВ ТА ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ* (завідувач – нар. арт. України, академік АПН України А.Т. Авдієвський); *ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ* (завідувачка – доктор пед. наук, проф. О.П. Рудницька); *ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ МУЗИКИ* (завідувачка – доктор мистецтвознавства, доц. Г.І. Побережна); *ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ* (завідувач – нар. арт. України, доц. М.П. Мозговий). На цих кафедрах працюють 90 викладачів, 30 концертмейстерів, 10 лаборантів, 1 навчальний майстер. Серед них – академік АПН України, 9 докторів наук, професорів, 34 кандидата наук, доцентів, 8 народних і 10 заслужених артистів України.

У 2000 році на факультеті відкрито нову спеціальність *естрадний спів*. Для забезпечення її функціонування побудовано і оснащено студію звукозапису.

На музично-педагогічному факультеті за ініціативою і художнім керівництвом проф. Г.М. Падалки засновано «Українську філармонію для дітей та юнацтва», яка проводить велику музично-просвітницьку роботу серед школярів столиці. З матеріалів роботи філармонії підготовлено 2 відеопосібника з кращими композиціями та лекціями-концертами.

В *ЛАБОРАТОРІЇ МУЗИЧНОЇ БІОФІЗИКИ* (керівник проф. В.Й. Козлін) введено комп'ютерні програми для самостійного індивідуального та групового навчання студентів із використанням максимально швидких методик для розвитку професійних навичок.

В історії українського мовознавства і вищої філологічної освіти почесне місце належить докторові філологічних наук, професорові Михайлу Андрійовичу Жовтобрюху (1905-1995) – великому трудівникові, в особі якого гармонійно поєдналися мудрість ученого і вчителя, чесність і принциповість людини та громадянина, товарищескість і постійне бажання бути корисним усім тим, хто потребував його порад і допомоги. Особливо ж необхідно наголосити на мужності й оптимізмі М.А. Жовтобрюха, що ніколи не залишали його попри всі трагічні події в родинному житті та складні суспільно-політичні обставини української пореволюційної історії, осторонь яких не міг пролягати життєвий шлях ученого.

М.А. Жовтобрюх народився 17 листопада 1905 р. в с. Ручки на Полтавщині в селянській родині. Після закінчення 1923 р. вищих трирічних педкурсів у Гадячі учителював. З 1926 р. навчався в Дніпропетровському ІНО (тепер Дніпропетровський державний університет), де одержав вищу філологічну (1929 р.) та історичну (1930 р.) освіту.

Творчу біографію М.А. Жовтобрюха як викладача вищої школи і дослідника широкого кола мовознавчих проблем визначила перша з них. З 1930 р. він протягом десятиліть викладав різні лінгвістичні дисципліни у Запорізькому, Київському, Тюменському, Бухарському і Черкаському педагогічних інститутах. З 1959 р. понад два десятиліття М.А. Жовтобрюх працював в Інституті мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України старшим науковим співробітником, завідувачем відділу, науковим консультантом. Працюючи в науковому академічному закладі, учений не залишав викладацької роботи в тодішньому Київському державному педагогічному інституті, з яким доля пов'язала його в 1937 р. У цьому вищому навчальному закладі М.А. Жовтобрюх у різні роки обіймав посади доцента кафедри української мови, декана філологічного факультету, проректора з навчальної роботи, завідувача кафедри російської мови.

У М.А. Жовтобрюха були широкі й багатогранні мовознавчі зацікавлення, однак серед них можна виділити кілька проблем першорядної ваги, що стали предметом аналізу у фундаментальних наукових студіях та вдумливих лінгводидактичних працях. Ідеться насамперед про проблеми історії української мови, фонетичну, граматичну і лексичну структуру мови, підручники й посібники з різних мовознавчих дисциплін для студентів-філологів – майбутніх учителів української мови.

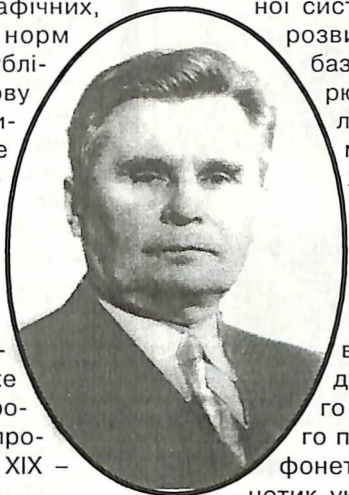
Питанням історії української мови М.А. Жовтобрюх присвятив дві визначні монографічні праці «Мова української преси (до середини дев'яностих років XIX ст.)» (К., 1963) і «Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.)» (К., 1970). Без жодних перебільшень можна стверджувати, що згадані праці залишатимуться неперевершеними, очевидно, до того часу, поки не з'явиться новий дослідник такого наукового сумління і такої працездатності, якими зарекомендував себе М.А. Жовтобрюх, збираючи вичерпний фактичний матеріал і аналізуючи на його підставі шляхи становлення української літературної мови, репрезентованої протягом XIX ст. в різних періодичних виданнях. Не зважаючи на імперські заборони й переслідування, українська преса в умовах царської Росії виступила важ-

ПОСТАТЬ У НАУЦІ

УЧЕНИЙ і ВЧИТЕЛЬ

МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ ЖОВТОБРЮХ

ливим чинником у становленні орфографічних, фонетичних, граматичних і лексичних норм української літературної мови. Після опублікування праць М.А. Жовтобрюха про мову українських періодичних видань дослідники історії української літературної мови не можуть не рахуватися з його науково аргументованими висновками хоч, можливо, й матимуть підстави для суперечки з приводу окремих ідеологізованих оцінок, зумовлених, як і в багатьох інших авторів, відповідним суспільно-політичним контекстом наукової творчості. Дві згадані монографії М.А. Жовтобрюха становлять дуже важливий внесок у з'ясування складних проблем української журналістики, розкриття проблем суспільно-політичної історії України XIX – початку XX ст.

Серед історико-мовних студій М.А. Жовтобрюха особливе місце належить працям, присвяченим дослідженню діяхронічного розвитку фонологічної системи української мови. Багаторічні пошуки вченого на цій науковій ділянці, що, на жаль, була представлена на Україні дуже малою кількістю працівників, починаючи з другої половини 30-х рр., знайшли відображення в численних статтях, розділах підручників і посібників. Підсумковим же став виклад історичної фонетики української мови в книзі «Історія української мови. Фонетика» (К., 1979), якою Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України започаткував діяхронічний опис усіх рівнів української мови. Історія звукового складу української мови у науковій інтерпретації М.А. Жовтобрюха позначена нерозривною єдністю двох аспектів – фонематичного і фонетичного. Автор прагнув чіткого визначення взаємозв'язку цих двох аспектів при аналізі фонологіч-

ної системи і звукових процесів у кожний період розвитку української мови. Широка джерельна база дослідження, на основі якої М.А. Жовтобрюх ідентифікував причини й механізми численних фонетичних змін в історії української мови, забезпечила ґрунтовність і переконливість висновків у загальному контексті сучасних поглядів на діяхронічний мовний розвиток.

Того ж 1979 р. опублікована визначна праця проф. Ю. Шевельова «A Historical Phonology of the Ukrainian language». Ці дві версії діяхронічного розвитку звукового складу української мови потребують спеціального порівняльного аналізу як з концептуально погляду, так і щодо інтерпретації конкретних фонетичних явищ. Автори двох історичних фонетик української мови йшли до своєї мети незалежними шляхами, що неодноразово перетиналися, але не блокували один одного.

М.А. Жовтобрюх був одним з ініціаторів, а потім ретельним організатором створення і відповідальним редактором двох книг («Фонетика» та «Лексика і фразеологія») праці «Сучасна українська літературна мова», виданої Інститутом мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України протягом 1969-1973 рр. Тодішні співробітники відділу теорії української мови, очолюваного М.А. Жовтобрюхом, були безпосередніми свідками поєднання таких чинників у діяльності свого керівника, як принциповість, вимогливість і науковий такт. Особливою сторінкою було налагодження взаємодії між членами авторського колективу книги «Сучасна українська літературна мова. Фонетика», у складі якого були такі визначні фонетисти і водночас яскраві індивідуальності складної долі, як М.Ф. Наконечний і П.П. Коструба. По-

при всі перипетії перемогла на-полегливість М.А. Жовтобрюха, і найповніший досі фонологічний і фонетичний опис сучасної української літературної мови було опубліковано. Він і досі витримує випробування часом. На превеликий жаль, фонологічно-фонетична проблематика перемістилася на периферію наукових зацікав-

А.П. Грищенко,

доктор філологічних наук, професор, академік АПН України.

На фото автор – у центрі, серед співробітників кафедри української мови.

ПОСТАТЬ У НАУЦІ

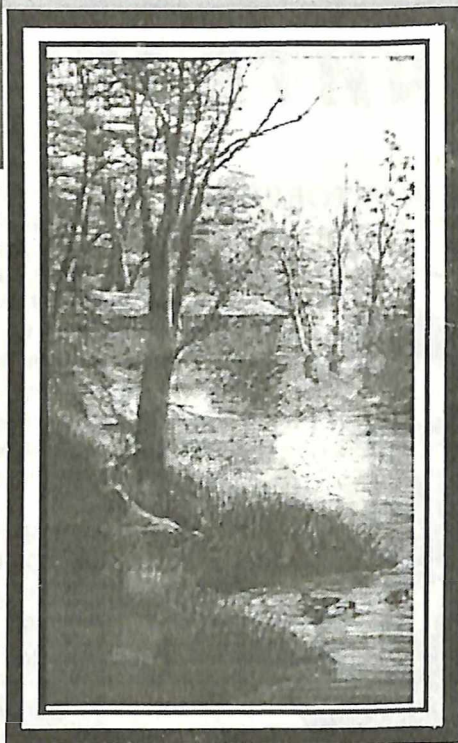

лень сучасних українських мовознавців. Змінити таку ситуацію могли тільки зусилля авторів з наполегливістю й ініціативністю М.А. Жовтобрюха.

Органічним продовженням академічної «Сучасної української літературної мови» в п'яти книгах стало колективне монографічне дослідження «Словотвір сучасної української літературної мови» (К., 1979), створене з ініціативи і під безпосереднім науковим керівництвом М.А. Жовтобрюха. У цьому дослідженні вперше в історії українського мовознавства словотвірна структура української мови, інтерпретована з синхронного погляду, була проаналізована на глибоких сучасних наукових засадах.

Евфемістичне поняття «zasлужений відпочинок» означало для М.А. Жовтобрюха продовження наукового пошуку, справжній творчий неспокій. За час, окреслений «згаданим поняттям», крім численних статей, він написав дві книги – посібник «Українська літературна мова» (К., 1984) і «Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941)» (К., 1991). Беручи до уваги дві праці про мову української преси, в яких приділено значну увагу висвітленню розвитку української мовознавчої науки протягом ХІХ ст., і згаданий «Нарис», можна констатувати, що М.А. Жовтобрюх прислужився створенню поки що найповнішого опису шляхів становлення мовознавчої думки на Україні.

Висока наука ніколи не перешкоджала М.А. Жовтобрюхові бути автором підручників, посібників, програм, методичних рекомендацій, призначених для викладання мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах. Підручники з сучасної української літературної мови, історичної граматики української мови, що витримали по кілька видань, і досі активно використовуються в навчальному процесі. Починалося все з «Курсу сучасної української літературної мови» (К., 1948), співавтором якого був Б.М. Кулик. Кілька десятиліть функціонування підручника, що вдосконалювався з кожним виданням, – це вже поважне свідчення серйозного внеску М.А. Жовтобрюха у фахову підготовку вчителів української мови. Важко уявити собі вчителя української мови – повоєнного випускника університету або вищого педагогічного навчального закладу, – який

не користувався б підручниками й посібниками з сучасної української літературної мови та історичної граматики, створеними самим М.А. Жовтобрюхом або ж за його участю. М.А. Жовтобрюху належить поки що єдина в Україні спроба створення порівняльного синтаксису східнослов'янських мов, що став складовою частиною підручника «Порівняльна грамика української і російської мов» (К., 1978).

Славістичні аспекти наукової діяльності М.А. Жовтобрюха репрезентовані, зокрема, працями, присвяченими аналізу фонетичних і морфологічних говорів російської мови, активною участю в роботі над упорядкуванням слов'янської лінгвістичної термінології, а також виступами на п'ятому, шостому і сьомому Міжнародних конгресах славістів.

Протягом 1963-1982 рр. М.А. Жовтобрюх виконав величезний обсяг роботи як заступник голови республіканської координаційної ради з проблем мовознавства.

Саме в цей період регулярно видавалися інформаційні бюлетені з питань координації мовознавчих досліджень на кафедрах університетів і педінститутів, відзначалися високим рівнем організації та змістовним науковим наповненням міжвузівської наукової конференції, окремі з яких, зокрема присвячені про-

блемам українського усного літературного мовлення, відбулися з безпосередньої ініціативи М.А. Жовтобрюха.

М.А. Жовтобрюх – дбайливий вихователь наукових кадрів – кандидатів і докторів наук. Понад 30 мовознавців захистили дисертації під його керівництвом. Що ж до кількості тих, кого М.А. Жовтобрюх консультував, давав поради, напучував добрим словом, то статистика тут безсила. Та найголовніше в тому, що довгі літа нічого не змінювали в характері М.А. Жовтобрюха: ні допитливого розуму, ні бажання творити, ні праги спілкування з людьми. Найвищою нагородою, якого відзначена справді титанічна науково-педагогічна діяльність М.А. Жовтобрюха, стала премія ім. І.Я. Франка НАН України. Його ім'ям названо вулицю в рідних Ручках. Традиції наукової принциповості, чесності й добропорядності у стосунках з людьми, які визначали життєвий шлях М.А. Жовтобрюха, варті наслідування.

